

Na moři, mezi ostrovy Sangir a Suluskými,

dne 10. března 1897.

Veštecená redakce!

Přítel tyto řádky na moři, vracelo se se své cesty do vnitrozemí Nové Guineje. Na poště odevzdám je v Singapuru, odkud nastoupím dále cestou. Bude to poslední číslo mého cestovního programu. Do Birmy neb Siamu, pak ale vyčerpány budou úplně mé peněžité prostředky, o zdraví ani nemluvě. Bude mi třeba opět velkého zotavení. Mimo mého starého, v Africe uloveného neduhu, připojily se jiné — vše následky dlouholetých mých svízel, námah a nedostatků na cestách zemími nezdávanými. A nyní k mé hlavní cestě: Na Novou Guineu a sice do oné, na kterou Holanďané čítají sobě nárok. Dne 5. listopadu 1896 přistál jsem malým parníkem "Kamphulzen", který čtyřikrát do roka na pobřeží se vero západně a západněji Nové Guineje rozvine holandskou vlajku, na malý ostrůvek "Mansiam" oproti na mapách označeného Doréh, hlavní stanice utrechtské misie. Mimo pěti misionářů této společnosti a jednoho kupce, nemá dále celá holandská Nová Guineje jiného evropského (t. j. bílého plemene) obyvatele, tedy tím méně úřadařka, posádka aneb co's podobného. Těchto několik Evropanů nalezá se tudíž úplně na milost a nemilost Papuanů (obyvatel Nové Guineje, nápadných svou podobou černochům, a obrovskými, nakudnatými vlasy). U Nové Guineje známo bude lask. čtenáři, že jest to největší ostrov na světě, severně od Austrálie ležící, tropického, rovnokového pobeží, "na mapě" rozdělený ve tři části, z nichž jiho východní patří Angličanům, severo východní Němcům (t. z. Kaiser Wilhelm's Land) a největší zbytek Holanďanům. Prvé dvě mocnosti ovšem ale mají na ostrově několik malých stanic vojenskou posádkou a "gubernory". Z těchto tří oblastí nejméně prozkoumanou a nejméně přístupnou jest holandská část. Dále bude lask. čtenáři známo, že obyvatelé N. G. třeba byli četných řečí a různých mravů, jsou souhrnným jménem "Papuanci" zvaní a těš se nejhorší světové pověsti pro svou úskočnost, nepřátelský, útoky na zbloudilý sem loď, lidožroutství atd. atd. Ovšem, většinou jest přehnané a mnozí novo guinejští kmenové jsou hodnější nežli jejich pověst; v celku je tato ale přece jen oprávněná. Hlavně obyvatelé jižní části holandského teritoria zdají se býti vtělení ďáblové. Bylo mým úmyslem navštívit právě toto pobřeží, přesvědčil jsem se ale o nemožnosti, nemaje velkého ozbrojeného průvodu a aniž bych dosáhl od Ternátského (horního ostrovy Molucké) gubernora (t. z. "Residenta"), povolení. Přibojvln na onom pobřeží v době západního munsuma (větru) nedovolil přistáti. Rozhodl jsem se tedy pro severní, přístupnější část a jak již dříve řečeno, přistál jsem k ostrůvku Mansianu. Mansianam vedle ještě jiných třech, čtyřech bodů na tomto pobřeží, jest jedině místo, kde cizinec, ať již bílý neb tmavé pleti těš se jakési relativní jistotě. Jinak hned vedle (tak v Amberbaki) neb ve vnitrozemí lehce vydán jest následkům pověr domorodců neb i loupežnictvu. Nejdříve podrobil jsem tento maličký ostrov své sběratelské i fotografické činnosti a pak odešel s dvěma velkými kanoemi domorodců na vlastní pevninu Nové Guineje a sice v ústí říčky Andaji, jiho-západně od Doréh, na úpatí malebně se vypínajícího, divokého, až 5000 stop vysokého horstva Arfaku. Zde v Andaji, na pobřeží, nalezá se opět jedna misionářská stanice uprostřed ne právě "roztomilých" Arfaků. Od Mansianama a Doréh obývají Nufor

ci, řeči i mravy, i ty jsou podstatně lístelem se kmenem. Tito čítají sprostředkovateli mezi Nuforei a vnitrozemními kmeny v obchodu s rajkami. Vlast kdysi tak myslí, jakých, zajisté ale nekrásnějších ptáků celého světa, forem často tak nápadných, že sdají se býti "lepším" velikého ptáčího materiálu dohromady, z nichž zlatolístých, dlouhých velmi jemných pár rajka "Paradisea papuana" ode dávna tvoří obchodní předmět, jest celá Nová Guinea. Cena těchto, hlavně do Francie vyvážených ptáčích koží jest poměrně velmi vysokou, ký div, že celé zástupy dobrodružných tmavé plati, se sousedních ostrovů, pak Arabové a Číňané přijíždějí "Kamphulzen", uzavřít se na oněch, nebo poblíž, mnoha dříve jmenovaných místech a domorodcům zapůjčují pušky a střelivo. Tito odeberou se do vnitru, do hlubokých pralesů na lov rajek a koží odevzdávají svému zaměstnavateli. Ale klameš se velice, milý čtenáři, patří-li mezi ony tak dosud hojně, naivně, kteří myslí, že divoch za pár sklených korálků dá ti kus zlata, nejméně nějakou pravou perli, neb kůži rajky. Nejšpinavější, skoro úplně nahý, lenost "sotva lezoucí" Papuanec nechá si za každou rajku vyplatit 10 až 13 zlatých v holandském stříbrném aneb ve zboží, které odpovídá v Mansianu této ceně. Mimo rajek jsou tu obrovští (zvět největší slepice) holubové s krásnou korunou, které též pohlí "paní mod". V celku vyváží se ročně z pobřeží Nové Guineje asi 60,000 ptáčích koží. Rajky nalezají se blízko vyhubených a jsou tak vzácnými, že já na celé své cestě jen tři kusy (ve třech družích) zastřešil. Das aby vzal všechny Papfžanky i s jejich zbrklou modou! — Tedy přistál jsem k úpatí Arfaku. Jak mnohemu přírodopysci jest slovo Arfak totožným s krásami přírodními všech úrahů. Vždyt odtud poprvé přišly do Evropy nejkrásnější druhy rajek. A jaký spůsobily v Evropě poplach ony nádherné, ale zmražené kůže, kterým obyčejně scházely nohy, takže (v předeklém století) nalezá se "mudrcové" o ptáčích ráje, jen na slunci, ve vzduchu žijících a proto — beznohých, blouznouc. Na úpatí Arfaku byl proslavený Wallace, ve vnitrozemí na hranicích pravého Hatamu, dva italské výzkumné cestovatele D'Alberti a Beccari a Holanďan Brujijn — jak šťastným mohou se zvatí, že mně podařilo se ještě více do vnitrozemí vniknouti, nežli tyto tři poslední — leč jaký rozdíl! Vše, co oni nalezli, bylo novým, překvapujícím, mně ale jen zbylé "drobty" byly zanechány. Ze všech Evropanů já nehlouběji vnikl jsem [ač jen o 20 kilometrů hlouběji nežli předchůdcové] do vnitrozemí holandské Nové Guineje — leč co tu svízel, nebezpečí a vydání — nikterak v poměru se nalezajícího výsledky. Přátelům "Amerikanům" bude to asi směšným "dvacet kilometrů" více neb méně, to se "ajede" v Chicagu pouliční karou. Na Nové Guineji ale 70 kilometrů cesty do vnitrozemí jest podnikem nejen nákladným, s četnými svízeli spojeným, nýbrž i poměrně velmi nebezpečným. Divoká příroda, nepřístupné pralesy, lid nepřátelský, žádná potravina, nedostatek nosičů, nemoc — a jak všechny ty překážky, cestovatelé nepřiznají se jmenují. V Andaji narazil jsem na první překážky. Ač Arfakové dávno nejsou oni obávaní divoši, o kterých psal Wallace, není jim přece mnoho co věřit. Hlavně jedem rádi zbavují se nemilých osobností a na nynějšího misionáře již několikrát měli chuť, ne si pochutnat, nejsou lidožrouty, ale zkouší veliké své umění zkrátit někomu co možná rychle tuto pozemskou pouť. Náčelník Arfaků, starý lotr a vrah nerad viděl, že chci se pustit do vnitru a když žádal jsem ho o potřebných mi 40 nosičů, požadoval tak pře-

mrštěné ceny za osobu, že nemohl jsem, nežli vyřadit se mu do tváře! Zdvohlil, rozumí se samo sebou. Poslal jsem si tedy několik domorodců s dary do vnitrozemí ke kmeni Hatamů, žádaje náčelníka, by si pro mne přišel a s sebou přivedl 40 nosičů. Počet těchto udal jsem mu čtyřky, an do vter jak dvacetí [prsty, rukou i nohou] bez toho počítat neumí. Dabu očekávám svých nosičů vyplnil jsem sběratelskou činnost v Arfaku. Okolnosti byly velmi nepřiznány. Před mým příchodem na vrážeděn byl misijí vykoupěn otrok, na to jedné, dávno pohřbené mrtvole v noci utřzena hlava. [Papuanci, aby dosáhli titulu "hrdiny", rádi obíhají se ulovenou lebkou — ovšem: Vesmi kde mážeš]. Pachatel byl vyřazen, byl to jeden z mých "sběratelů pomocníků" a rodina zemřelého přisahala pomstu. Na to stará, churavá jedna otrokyně za čarodějnicí prohlášena a do moře hozena — v celku tedy lid rozčilen. Nemohl jsem tedy vše, co bych si přál, podniknouti. Ač v úspěch svých "vyslanců" mnoho jsem nevěřil, objevil se tou žebně očekávaný Koráno [náčelník] Hatamů, doprovázen více jak sedmdesáti osobami všeho státi a oběho pohlaví, aby si mne odvedl do vnitrozemí. Mužové vesměs štýpy, luky a kopymi ozbrojeni, s pěťmi bílých kadaků a lasturovními odobami v ústech a na čele. Některé ženy svá dítky, jiné, těchto postrádající, přinesly krotké, mladé vepřky, které na cesty Papuanům vřáda sebou vlečou; v příznivém terainu sleduje vepřky jako psík, jiné bývá na zádech nošen. Známo jest, že ve své pravdě mateřské pečlivosti, jdou některé Papuanky tak daleko, že stětináčce kojí; láska ta však nevadí, aby, když doroste, byl slavnostně sněden. Pozoruj, že již jsem na osmé straně a teprve v Andaji, budu-li tak pokračovat, dojde mi papír a Vám trpělivost, nežli se vrátíme z cest Novou Guineou, proto raději letmo a jen v markantních rysech dotknu se nejhlavnějších událostí mé cesty. Koráno slibil mi všeli kou podporu k další cestě. Hlavně k vyhledání oněch vzácných živočichů, jež studovati a sbíratí bylo jedním z hlavních účelů mé cesty. Ale již v Andalu nastaly mi s Hatamci svízele. Ba bezmála došlo to k boji. Syn náčelníkův již ohrožoval misionáře. Odepřeno má lehoučka [nejtěžší asi 30 liber] zavazadla nésti. Žádán dvojnásobný plat. Konečně mysle ukonejšeny, ze 40 původních mých zavazadel [liřh, formalin, fotogr. zařízení, zboží, střelivo, potraviny a prázdné lahve], naděláno 50, tak že byla některá zavazadla pouze 15—20 liber těžká. — Dne 12. prosince 1896 odhodl s Andaje. Má výprava skládala se mimo hatamských nosičů z mé ozbrojené družiny a sice vesměs lidí poměrně spolehlivých, civilizovaných. A sice byli dva z ostrova Amboiny, kdysi průvodčím slavných cestovatelů Rusa "Micluchi Maclaye" a Angličana Forbesa [poslední cestoval se svou chotí, ovšem ne na N. Guineji, nýbrž v místech přístupnějších], třetí byl velmi civilizovaný, pokřtěný Papuanec lidožroutského kmene Karonů, čtvrtý Arfakec, též hatamsky mluvící a konečně připojili se pod mou záštitu dva sběratelé rajek, jeden Celebesec se svým papuanským lovcem. Těchto šest, puškami ozbrojených mužů byla má obranná moc, na jejich spolehlivosti mnoho záviselo. Cesta do vnitrozemí vedla hlubokými pralesy a přes velmi strmá horstva, tři až pět tisíc stop vysoká. Právím-li cesta, mňm tím jak noha úzký, často přerušovaný vyšlapaný proužek, jako obrovský had vinoucí se, fukami, skalami a skluskými svahy přerušovaný. Musel jsem se obdivovati jistotě, s jakou hlavně ženy, které nejtěžší nesly náklady [muž divoch není tak hloupý, aby se "přilíš upra-

val," k tomu si koupil ženu] alžaly strmé, ovšem vegetací porostlé hřebeny a stěny horstva. Prales hluboký, nevládný, sotva občas hlasem ptáka z monotonií přelý, o lovecké kořisti, v této, na saven tak chudé zemi, ani slechu ani vidu. Pochopitelně, že kdo tudy odvážil se bez zásob potravin, brzo hladem by zahynul. Pochod byl velmi obtížným, hlavně pro varostlé řeky Meni a Praši a obrovské, našim přetržitím mračen podobné lijáky. Nespokojenost mých nosičů. Z zavazadel mých potravin, zanechali, [aniž bych to věděl] jest v Andalu, následkem čehož trpěl jsem později velkým nedostatkem. Syn Koránův popouzel proti mně svůj lid a chce mne opustit. Jedna žena poraně se na čele, začež musím já platit pokutu, neslat má zavazadla. Dne 15. prosince přišli jsme k večeru za obrovského lijáku a velmi smutně k první lidské chýši, a sice již v oblasti Hatamců. V domku kolem ohně sedíme, asi čtyřiceti muži obklopeni; tu počal syn Koránův bouřiti, vše mělo zbraně připravené a počalo se nepřátelsky stavět. Očekával jsem nehoršitého. Jen několik mužů a starý Koráno zdáli se býti míra nakloněni. Po dlouhé řeči [mluvil jsem slávaninou holandského, malajštiny, angličtiny] k mým dvěma lovcům, tito v správné malajštině k Celebescovi, tento v papuanštině nuforské k mému Papuanci kmene Arfaků a tento konečně v hatamštině k rozčileným Hatamcům. Lotr a potměšilý syn Koránův chtěl totiž pro sebe a pro bratra zmocnit se mých dvou nejlepších pušek, nedám-li je, že mi vypraví přelstiv [což jest obepsáním války — předpavení.] Zajisté se mne ale přece báli, jinak nař tolik řečí? Vždyt seděli jsme na zemi, mezi druh vedle draba, že nejvýše já by bych mohl revolver z kapsy vytrhnouti, nijak ale moji lovcé pušek se chopiti. Stálo to mnoho řečí, dárka a konečně slibem jedné pušky synu Koránovu, nežli se zřekal klid. Ale ne na dlouho. Pozdě v noci totiž nastalo silné zemětresení, takže celá špice vrchu, na které na vysokých kůlech stála chýše, počala se kolébat, z protějšho svahu horstva řtily se celé masy kamenů dolů. Ten poplach! Ač Hatamcům známý to zjev, přece je stla ořesu tak poplašila, že nastala velká panika a konec konců opět "byl to přechod cizinců, který to zavínil." Dne 17. prosince nalézal jsem se v pravém Hatamu, a sice v chýši náčelníkově, špinavě, hmyzem hlavně blechami, plině, kde ve smradu a kouři musel jsem se dělit o malý prostor s několika rodinami Papuanů, fvcouchů dětí a kvičících štěnat. Poloha přes 4000 st. výše, takže noce poměrně chladné, denní teplotura velmi snesitelnou. Na neštěstí použil kmen "Ngomon" Hatamcům nepřátelský, obchodu Koránova a tak četným lidem do Andajny a zavraždil mu mladou dcera. Móreji [aspoň jedna část] s počerněným tvářem [na znamenání smutku a že nalezají se na lovu lebek] znepokojovali obyvatelstvo menšího Hatamu (asi 8 chýší), moji hostitelé velmi proti mně popuzeni, že já to vše zavínil, očekávali přepadení Ngomoni. Jedno děvče zemřelo — musel jsem je zaplatit. Pak zaběhlo se prase — musel jsem je zaplatit — že prý se nás cizinců bálo a proto uteklo! Trnul jsem strachy, aby nezemřel náhodou někdo z mých nosičů, aneb někdo z mých sousedů v Koránově chýši, když dle papuanských názorů, každé neštěstí, smrt, zavíní zlý duch a tento zlý duch sdílil v nás. A život za život. Buď by se rodina zemřelého pomatila tím, že by byla zavraždila některého z mých lovců, lebu jeho vyvěsila na strom k usmíření duchů, aneb co obvyklé, musel bych se vykoupit. Ze-

mřelého zaplatit, die stavu [byl-li otrok či svobodník] stojí až přes 100 zl. ve zboží. Ze všeho, co mi Koráno slibil, ani slova nespínil. Moji lovcé denně a střídavě s nimi nemocní, já bez zinnice sice, ale velmi slabá a na "ložo" [hamaku] upoután svým starým, v Africe nabytým neduhem! K tomu velmi citelný nedostatek potravin, stále různé, nepřátelské několika rodin, které záviděly Koránovi mé dary, lebravost tohoto posledního a vedle nejistoty života jen velmi pomalu rostoucí mé sbírky — jaký div, že strácel jsem veškerou mysl, energii a že s obavami hleděl jsem dále budoucnosti vstříc. Temporární své i lovců zotavení použil, podnikl jsem menší výpravu, jen s několika osobami dále do vnitrozemí, objeviv tam dvě malé říčky a velké horstvo, které po nesmrtelném našem skladateli nazval jsem "Horstvem Smetanovým." Zpět do Hatamu se vrátě, zvěděl jsem od domorodců o existenci velkého (?) vnitrozemního jezera, leč marně namáhal jsem se opět utvořit malou karavanu ku další cestě, směrem k tomuto jezeru. Marně bylo nabízení velkého platu, domorodci vymlouvali se na bojovní kmen lidožroutů Hirajů, za jezerem bydělých a moji vlastní průvodčím vyhrožovali útokem zpět do Andaje. Má pozice v Hatamu stávala se čím dále riskantnější, takže nezbylo nežli upustiti od dalších podniků a vrátiti se zpět do Andaj — velkou část svých zavazadel opustiv, jen se 16 nosiči, z nichž několik na cestě těžší zavazadla, pak rostliny, horniny a j. zahodili a po šestidenním pochodu jinou, kratší cestou vrátil se na místo svého vchození — do Andaje. V jakém stavu jsme došli, netřeba říci. Moji lovcé ani později na moři, na palubě parníku nepozbyli své zinnice. — Zoologický prozkoumal jsem poslední část vákolu Andaje a Arfaku, vrátil jsem se do Mansianu, kde nemile řádily veliké exotické, epidemické nemoce, tak jistě ochromení údů, Beri Beri a pomalu z Wendesi pobřeží sem přišel se neštovice. Mimo toho, an přestal veškerý obchodní styk papuanských praef [locie], které z vákolu krajín dovážely potraviny, panoval i, ne li hlad, tož nedostatek. Já jsa hostem bodrého, zasloužilého starého misionáře Van Hasselta, ovšem nedostatkem jsem netrpěl a pozvolna ze svých trampot se zotavoval! Poslední dny v únoru přijel opět "Kamphulzen" a já chorobou i nedostatkem peněžitymi prostředky nucen, nemohl jsem ještě dálejší místo N. Guineji věnovati a proto bez zázi v očích rozloučil jsem se s nevděčnou, nepřístupnou Papuaní. Kdyby se snad našel mezi lask. čtenáři mecenáš, který by věnovali hodlal nové cestě na N. Guineu 5000 dolarů, ihned jsem hotov pokračovati v cestě. Ale mám své pochybnosti, máme těch českých milionářů v Americe dosud velmi málo. V Ternátě [malý ostrůvek sopečného původu na severu ostrovů moluckých, vlast muškátových ostřků a hřebíčků] přerušil jsem pro churavost svou další cestu a ohodlal se čekati na člnský obchodní parník. Který pluje do Singapuru přes málo navštěvované ostrovy Sangirské, ostrovy Suluské a Severní Bornei. Při nakládání mých zavazadel stihla mne opět a velmi vážná nehoda. Těžký, velký kufr spadl mi do moře a takto stratil jsem svůj výtečný, veliký stroj fotografický, pušku, některé fotografie atd. Nemalá to pro mne ztráta. Vedle čtenější sbírky hmyzu a překrásných rajek, jest velká, zajímavá sbírka fotografií uspokojivým výsledkem mé cesty. Leč očekával jsem mnohem více a proto jsem velmi roztrpčen, že N. Guineu musel jsem opustit, aniž bych vykonal vše, co jsem si byl předsevzal. Doufám, že na moři se zotavím, cesta do Siamu a Bir-